

Dreigt polysemie uit de hand te lopen?

Een oefening in semantische categorisering

Arie Verhagen*

Abstract – This paper reports on an exercise in semantic categorization, in an attempt to address the issue of polysemy for two particular verbs in Dutch (beloven ‘promise’ and dreigen ‘threaten’) that exhibit both descriptive and evaluative (‘subjective’) uses. It turns out that different criteria for distinguishing different meanings yield contradictory results. But it is also clear that different senses are linked to different constructional contexts with which the verbs are conventionally associated. I therefore suggest that if these conventions are themselves taken to be the meanings of the words (rather than the conceptual content associated with the forms through these conventions), the conclusion that the words are polysemous is both unavoidable and unproblematic.

1. Inleiding

In Verhagen (1995, 2000) wordt een parallel getrokken tussen verschillende gebruikswijzen van de werkwoorden *beloven* en *dreigen*: beide kunnen zowel een taalhandeling benoemen die uitgevoerd wordt door de referent van¹ het subject van de zin (voorbeelden (1) en (2)), als een zekere evidentieële of epistemische evaluatie van de kant van de spreker (voorbeelden (3) en (4)).

- (1) Jeltsin beloofde de hervormingen te zullen voorzetten.
- (2) Het Noordkoreaanse delegatielid [...] dreigde Seoul in ‘één grote vlammenzee te veranderen’.
- (3) De Champions League beloofde een ideaal slotcouplet te krijgen.
- (4) Sla uit de kas dreigde onverkoopbaar te worden.

Het gaat mij nu niet om de precieze semantische karakterisering van het tweede soort gevallen. Ook zonder dat we beslissen of ze beter ‘evidentieel’ of ‘epistemisch’ genoemd kunnen worden, is het verschil met de eerste soort gevallen duidelijk genoeg; ik zal ze van elkaar onderscheiden als ‘objectieve’ ((1)-(2)) en ‘subjectieve’ ((3)-(4)) gebruikswijzen van *beloven* en *dreigen*.

Moeten we nu aan deze verschillende gebruikswijzen de status van verschillende *betekenis* toekennen? Anders gezegd: zijn *beloven* en *dreigen* polyseem, of hebben ze elk slechts één algemene betekenis, die in verschillende contexten een verschillende interpretatie oplevert?²

---

* E-mailadres van de auteur: <Arie.Verhagen@let.LeidenUniv.nl>.

¹ In de rest van dit stuk zal ik kortweg spreken van ‘subject’ e.d.

² De overwegingen in dit stukje zijn een nevenresultaat van pogingen om een grote verzameling feitelijke gebruikgevallen (uit de Volkskant van 1994) van deze werkwoorden in deze twee categorieën in te delen.

2. Tegenstrijdige aanwijzingen

Om te beginnen zou het feit dat dezelfde soorten gebruikswijzen optreden bij verschillende werkwoorden, een aanwijzing kunnen zijn in de richting van het antwoord monosemie: een aantrekkelijke verklaring is immers dat een en hetzelfde interpretatie-mechanisme bewerkstelligt dat verwante betekenissen (hier commissieve taalhandelingen) gelijksoortige ‘afgeleide’ interpretaties kunnen krijgen. Bovendien is het hier zo dat het soort context waarin de ene of de andere interpretatie optreedt, daadwerkelijk hetzelfde is voor beide werkwoorden: in (1) en (2) zijn de subjecten bezielde entiteiten en benoemen de complementen handelingen die onder controle staan van het subject, terwijl de subjecten in (3) en (4) onbezielde zijn en de complementen processen benoemen die *niet* onder controle van het subject staan; dat lijkt een afdoende verklaringsgrond te bieden waarom de interpretatie van de werkwoorden hier wel anders moet zijn. De relatie tussen interpretatie en linguïstische context van de werkwoorden is ook nog eens op één lijn te stellen met die tussen ‘agens-gebaseerde’ en ‘epistemische’ modaliteit, zoals gedocumenteerd in Heine (1995); enkele voorbeelden daarvan zijn:

- (5) Je moet even bellen met de baas.
- (6) Als 't goed is, moet het daar nog liggen.

In(5) gaat het om een verplichting van het subject van de zin, dat subject is bezielde, en het complement duidt een actie aan onder controle van het subject. In (6) daarentegen gaat het om een conclusie waartoe de spreker zich in de gegeven omstandigheden verplicht acht, het subject is onbezielde, en het complement duidt een ongecontroleerde situatie aan. Kortom, er lijkt een algemeen mechanisme ten grondslag te liggen aan het verschil tussen objectief en subjectief *beloven* en *dreigen*, zodat dat verschil niet in die werkwoorden zelf gelokaliseerd hoeft te worden. De relatie tussen interpretatie en betekenis van al deze werkwoorden lijkt een prima kandidaat voor de status van ‘principe van conceptualisering’ dat, samen met de algemene betekenis van een woord, de diversiteit aan gebruikswijzen van dat woord kan verantwoorden (cf. Janssen 2003).

Aan de andere kant maakt o.a. Heine (1995) zelf ook al duidelijk dat het feit dat dezelfde principes terug te vinden zijn bij verschillende werkwoorden, geenszins *voldoende* grond is voor de conclusie dat de werkwoorden niet polyseem zijn;³ er kunnen heel goed andere redenen zijn om de verschillende gebruikswijzen toch ook direct met de werkwoorden zelf geassocieerd te achten. Ook in het geval van *beloven* en *dreigen* zijn zulke redenen te geven. Zo zijn er duidelijk dubbelzinnige gevallen:

---

³ Dat zou, zoals terecht opgemerkt door Boogaart (2005), een geval zijn van de zogeheten ‘rule-list fallacy’.

- (7) Het nieuwe college van B&W belooft snel te zijn.
 (8) [Het grootste gevaar voor het ANC vindt hij] dat de zwarte kiezers dreigen weg te blijven.

De ene lezing van (7) houdt in dat het college de belofte doet ergens snel mee te zijn (waarschijnlijk met het doorvoeren van maatregelen), en de andere dat de schrijver inschat (bijv. op grond van de reputatie van de leden ervan of de eerste daden) dat het college snel is. Speciaal relevant is dat er tussen die twee lezingen gekozen moet worden; er is niet zoiets als een ‘vage’, maar wel consistente interpretatie waarbij in het midden blijft welke van de twee lezingen gevolgd wordt. Op dezelfde manier kan (8) zowel gelezen worden als inhoudend dat de zwarte kiezers het dreigement uiten om niet te gaan stemmen, als dat de ‘hij’ van de hoofdzin de inschatting maakt dat de zwarte kiezers wel eens weg zouden kunnen blijven. Deze stand van zaken en met name het feit dat er in die dubbelzinnige gevallen tussen de ene en de andere lezing ‘geswitcht’ moet worden, lijken een duidelijk aanwijzing op te leveren voor polysemie (vgl. Geeraerts 1993, en de daar aangehaalde literatuur, o.a. p. 233).

Als een element daadwerkelijk meerdere betekenissen heeft, is het vaak mogelijk om het zonder logische tegenspraak in een conjunctie van een positieve en een formeel identieke negatieve zin te gebruiken (‘p en niet p’), namelijk met een andere betekenis in elk van beide zinnen (Geeraerts 1993). Met enige moeite (met name gebruik van contrast-accent), lijkt het mij inderdaad mogelijk om met de onderhavige gevallen zulk soort zinnen te construeren:

- (9) Het nieuwe college belooft snel te zijn, ondanks het feit dat het niet *belooft* snel te zijn.
 (10) Weliswaar is het niet zo dat de zwarte kiezers *dreigen* weg te blijven, maar ze dreigen toch weg te blijven.

In feite liggen de zaken hier wel iets ingewikkelder. Merk op dat het zowel in (9) als in (10) de *objectieve* variant is die ontkend wordt. Als we die verhouding omkeren, dan is het resultaat in beide gevallen op z’n best nogal vreemd:

- (9)' [?]Weliswaar *belooft* het nieuwe college snel te zijn, maar het belooft niet snel te zijn.
 (10)' [?]Ik denk niet dat de zwarte kiezers dreigen weg te blijven, hoe hard ze ook *dreigen* weg te blijven.

Dit kan echter verklaard worden als we ervan uitgaan dat de objectieve en subjectieve lezingen hun retorische, argumentatieve strekking delen, en dat de objectieve variant dus een *specifiekere* conceptuele inhoud heeft dan de subjectieve. Als je de uitvoering van een belofte of dreigement rapporteert, versterk je de gedachte dat wat er beloofd of gedreigd wordt daadwerkelijk kan gebeuren, en

als je die gedachte net versterkt hebt, kun je hem niet tegenspreken zonder een gevoel van inconsistentie op te roepen. Daarentegen kun je wel zonder inconsistentie zeggen dat je aanwijzingen hebt dat er iets gaat gebeuren, en tegelijk één specifiek soort aanwijzing (dat er een taalhandeling is uitgevoerd) ontkennen. Dan is het hier gedemonstreerde fenomeen van hetzelfde type als we bij ‘autohyponiemen’ aantreffen: zin (11) kan ook alleen maar goed begrepen worden als uitdrukking dat Herman wel een rund is, maar geen vrouwelijk rund – het omgekeerde is met zichzelf in tegenspraak aangezien ieder vrouwelijk rund (specifiekere betekenis) per definitie een rund (omvattende algemene betekenis) is:

(11) Herman is een koe, maar hij is geen *koe*.

Zo bezien levert een en ander een extra stukje evidentie op voor de semantische analyse in Verhagen (1995), en kan het tevens als aanwijzing voor polysemie in stand blijven. Hoewel het dus in eerste instantie mogelijk leek om voor *beloven* en *dreigen* elk maar één betekenis aan te nemen (omdat het verschil tussen objectieve en subjectieve gebruikswijzen toe te schrijven was aan het verschil in constructies), hebben we nu andere aanwijzingen dat de werkwoorden toch polyseem zijn.

Een probleem is echter dat er óók aanwijzingen zijn voor ‘vage’ interpretaties, die als het ware het midden houden tussen een objectieve (‘taalhandeling’) en een subjectieve (‘evidentie’) lezing, of waarbij eigenlijk niet goed vast te stellen is wat het verschil tussen de ene en de andere lezing zou zijn. Beschouw bijv. (12) en (13):

- (12) [de Eurostar,] die ons in drie uur en nog wat minuten van Brussel Zuidstation naar Londen belooft te brengen, ...
- (13) [Het waren immers president Clinton en vice-president Gore die zich in september vorig jaar extra inspanden voor het vrijhandelsverdrag,] toen een meerderheid in het Congres dreigde tegen te stemmen.

In (12) wordt niet alleen maar uitgedrukt dat de spreker een zekere (positieve) verwachting heeft, maar wel degelijk ook het beeld oproepen dat iets of iemand een verplichting op zich neemt; de schrijver heeft recht van klagen als hij niet binnen drie uur (en een beetje) in Londen is. Het feit dat er een actie (‘naar Londen brengen’) vermeld wordt, en dat het betrekkelijk makkelijk is om ‘de Eurostar’ te personifiëren, draagt daar ongetwijfeld toe bij; de relatieve bijzin lijkt dan dus een belofte te rapporteren. Maar dat is dan toch wel een tamelijk zwak, metaforisch soort belofte, want niet uitgevoerd door een mens van vlees en bloed. Kortom: de interpretatie van (12) bevat zowel elementen van de objectieve als van de subjectieve lezing.

Hetzelfde geldt voor (13). Niet alleen hadden Clinton en Gore (en de schrijver) reden om te denken dat meer dan de helft van de Congresleden tegen het vrijhandelsverdrag zou kunnen gaan stemmen, maar de zin geeft tegelijk ook te kennen dat het voornemen daartoe op de een of andere manier in ieder geval door sommige Congresleden *kenbaar* is gemaakt. Dat gaat in de richting van ‘een dreigement uiten’. Maar aan de andere kant toch ook weer niet helemaal: het is niet nodig je voor te stellen dat de meerderheid als zodanig een taaluiting geproduceerd heeft van het type ‘Als het beleid niet verandert, stemmen we tegen’; dat het wel eens om ‘de meerderheid’ zou kunnen gaan, is toch eerder juist een *conclusie*, dan dat die uitdrukking verwijst naar een onafhankelijk geïdentificeerde handelende instantie.

Er zijn dus gebruikgevallen waarin *beloven* en *dreigen* tegelijk aspecten van een subjectieve en een objectieve lezing hebben. Dat suggereert op zijn beurt dat die werkwoorden *niet* twee onderscheiden betekenissen hebben, maar alleen een algemene (dus dat ze niet polyseem zijn), waarvan ‘objectief’ en ‘subjectief’ context-afhankelijke interpretaties zijn, die, naar gelang de context, niet altijd ‘zuiver’ hoeven te zijn. Als er zowel contextuele factoren zijn die in de richting van ‘objectiviteit’ wijzen (bijv. een handeling aanduidend complement), als factoren die juist de andere kant uit wijzen (bijv. niet 100% bezielde subjecten), dan kan de interpretatie van het werkwoord in kwestie zelf een zekere graad van zowel objectiviteit als subjectiviteit hebben. Al met al is het antwoord op de vraag van het begin van dit stukje er niet veel duidelijker op geworden.

3. Verschillende constructies en de rol van conventionaliteit

Op dit punt aangekomen is het nuttig om vast te stellen dat we tot nu toe maar één soort syntactische context van de betrokken werkwoorden in ogenschouw hebben genomen: die met infinitiefcomplementen met *te*. Wat kunnen we bij enerzijds polysemie en anderzijds monosemie verwachten als we ook andere constructionele omgevingen in ogenschouw nemen?

Als de monosemie-hypothese juist is, doen zich de volgende twee mogelijkheden voor: 1) de verschillende interpretatiemogelijkheden treden op in alle constructietypen, 2) de verschillende interpretaties treden alleen op bij een bepaalde groep constructies (waaronder infinitiefcomplementen); variatie op de dimensie subjectief-objectief is als het ware afhankelijk van dit constructietype. Als de polysemie-hypothese juist is, lijkt de situatie in eerste instantie niet wezenlijk anders. Immers, ook hier is het mogelijk, 1) dat de verschillende interpretatiemogelijkheden in alle constructietypen optreden, of 2) dat sommige constructies een van de twee interpretaties blokkeren; dat laatste is een ander soort mechanisme dan bij monosemie, maar in termen van distributie van interpretaties over constructietypen kan het eigenlijk niet onderscheiden worden van de situatie bij monosemie.

Toch is er een verschil tussen beide benaderingen. Aangezien de relatie tussen vorm en betekenis conventioneel is, impliceert de polysemie-hypothese dat ook het verband tussen de subjectieve en objectieve gebruikswijzen – omdat ze opgevat worden als betekenissen – en de betrokken woordvormen *conventioneel* is. Conventies hoeven niet hetzelfde te zijn voor het ene element en het andere; toegepast op de hier besproken woorden: als een bepaald verband tussen vorm en inhoud *noodzakelijk* hetzelfde zou zijn voor *dreigen* en *beloven*, is het niet conventioneel. De polysemie-hypothese staat dus variatie toe, d.w.z. verschillen tussen de soorten contexten waarin *beloven* en *dreigen* subjectieve dan wel objectieve interpretaties kunnen krijgen. De monosemie-hypothese staat een dergelijke variatie in principe niet toe; als verschil in interpretatie alleen door de context veroorzaakt wordt, dan treedt dat verschil altijd op als aan de voorwaarden ervoor voldaan is.⁴

Hoe zit het nu in feite met de interpretatiemogelijkheden van *beloven* en *dreigen* in andere constructionele omgevingen dan infinitiefcomplementen? Het is makkelijk om aan te tonen dat daar nogal duidelijke verschillen in zijn. *Dreigen* treedt vaak met een subjectieve interpretatie op in puur-intransitief gebruik:

- (14) a Ook hier dreigt een patstelling.
 b Er dreigt een taalprobleem bij Europol.
 c ... , omdat bij aanhoudende groei bezuinigingen dreigen.
 d Ogenblikkelijk barstte de bui los die de hele dag al had bedreigd.

Beloven kan helemaal niet op deze manier gebruikt worden:

- (15) a *Een fraaie winst beloofde.
 b *Er beloofde een oplossing.
 c *..., omdat bij aanhoudende groei nieuwe investeringen beloven.
 d *Eindelijk brak de zon door die de hele dag al had beloofd.

Daarentegen kan *beloven* subjectieve interpretaties hebben met een nominaal complement, en *dreigen* juist niet:

- (16) a Nieuwe superrijst belooft kwart hogere opbrengst.
 b De grasmat van het Philips-stadion belooft boerenkool-voetbal van het ergste soort.
 (17) a *Financiële tegenvallers dreigen belastingverhoging.

---

⁴ Een theoretische mogelijkheid om binnen de monosemie-hypothese variatie te verantwoorden is te veronderstellen dat de algemene betekenissen van *beloven* en *dreigen* op een cruciaal punt van elkaar verschillen, zodanig dat precies de eventueel waargenomen variatie in interpretatiemogelijkheden erdoor verklaard wordt. Het is echter bij voorbaat duidelijk dat het moeilijk zal zijn onafhankelijke evidentie voor een dergelijke analyse te vinden.

- b *De grasmat van het Philips-stadion dreigt boerenkool-voetbal van het ergste soort.

Op zich zouden we kunnen redeneren dat elk werkwoord z'n eigen syntactische omgeving projecteert (*beloven* verplicht transitief, *dreigen* verplicht intransitief), en dat daar de geïllustreerde verschillen op terug zijn te voeren, zodat zinnen als (15) en (17) überhaupt niet kunnen, in welke interpretatie dan ook. Probleem is alleen dat we daarmee wel een eind komen, maar toch niet helemaal. Er zijn ook gevallen van subjectief *beloven* (met infinitiefcomplement) die echt niet als transitief zijn op te vatten:

- (18) Er beloofden spannende tijden aan te breken.

Anderzijds kan *dreigen* wel vergezeld gaan van een prepositioneel complement (met het voorzetsel *met*), maar dat is altijd objectief:

- (19) De regering dreigde met belastingverhoging.
 (20) ??Financiële tegenvallers dreigen met belastingverhoging.

Daar staat weer tegenover dat *dreigen* helemaal zonder complement in finiete zinnen zoals (14) uitsluitend subjectief te gebruiken is:

- (21) ??De terroristen hebben gedreigd.
 (22) ??Gisteren dreigde er nog iemand.

Maar het is niet eens zo dat we kunnen stellen dat zuiver-intransitief *dreigen* altijd subjectief is: complementloos *dreigen* met een objectieve interpretatie komt wel degelijk voor, maar dan alleen als infinitief:

- (23) Hij begon te dreigen.
 (24) Iran is serieus aan het dreigen.

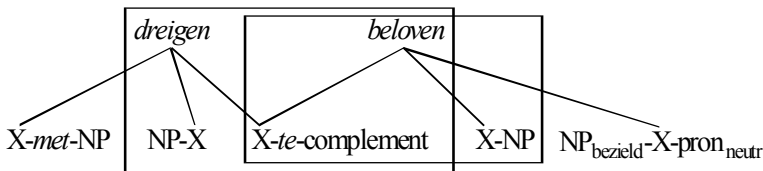
Ook op het niveau van specifiekere constructies zijn er verschillen. Zo is er de vaste verbinding *Dat belooft wat* – met een subjectieve lezing – die geen parallel heeft bij *dreigen*. Met een bezielde subject en een neutraal pronominaal complement (uit het paradigma *het/dat/dit/wat/iets/niets/veel/weinig/alles*) kan *beloven* slechts objectief geïnterpreteerd worden (*Hij beloofde het*), terwijl *dreigen*, zoals we reeds zagen, alleen een prepositioneel complement neemt (*Hij dreigde ermee*, *Hij dreigde het).

Aan een bepaalde mate van conventionaliteit in de verbindingsmogelijkheden van de onderhavige lexicale elementen met constructies valt dus niet te ontdekken. Al is er ook wel een zeker systeem in te ontdekken, dat systeem verklaart niet alle (on)mogelijkheden. De interpretatiemogelijkheden van *beloven* en *dreigen* zijn geassocieerd met bepaalde conventionele constructionele verbin-

dingsmogelijkheden, en daarmee zelf evenzeer conventioneel. In de volgende tabel worden de bovenstaande bevindingen over de distributie van subjectieve en objectieve lezingen van *beloven* en *dreigen* in relatie tot verschillende constructies samengevat:

	subjectief	objectief
<i>beloven</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>te</i>-complement • nominaal complement 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>te</i>-complement • neutraal pronominaal complement
<i>dreigen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>te</i>-compl. • 'kaal' • intransitief 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>te</i>-complement • <i>met</i>-complement • intransitief-infinitief

Als we dit overzicht in constructiegrammaticale termen interpreteren, dan kunnen we zeggen: *beloven* en *dreigen* zijn allebei 'ouders' van meerdere specifieke verbindingen (concrete constructies), waarvan een deel overlapt, maar een deel ook niet, zoals aangegeven in Figuur 1.

Figuur 1. Constructies en subjectieve interpretaties bij *dreigen* en *beloven*

In een deel van de constructies waarmee de woorden geassocieerd zijn, vertoont elk van de woorden de mogelijkheid van een subjectieve interpretatie; dat is aangegeven met de vakken in de figuur. Ook die gebieden overlappen, maar de subjectieve interpretatiemogelijkheden vallen niet samen met de overlap in constructies. Hierdoor is het niet zo dat er één knoop in het hele netwerk is die fungeert als *de* vorm waarmee de subjectieve betekenis uniek geassocieerd is (nog afgezien van het feit dat de infinitieve complement-constructie ook objectieve interpretaties toestaat). In het licht van de gedeeltelijk gescheiden historische ontwikkeling van de betekenis van deze werkwoorden, is dit niet zo verwonderlijk: voor zover we nu weten kon *dreigen* gedurende een aantal eeuwen subjectief geïnterpreteerd worden in een constructie met een infinitiefcomplement, terwijl dat met *beloven* (nog) niet mogelijk was (Verhagen 2000). Dat impliceert dat dit al die tijd een zelfstandige conventie voor dat woord en die constructie geweest moet zijn, naast de andere gebruikswijzen. Toen *beloven* 'op eigen houtje' ook die interpretatiemogelijkheid ontwikkelde, was dat een nieuwe conventie die 'er bij kwam', niet eentje die een eerdere tenietdeed. In feite hebben we in het hedendaags Nederlands nog steeds met die situatie te maken.

4. Conclusie

In termen van conventionaliteit is er dus zeker sprake van polysemie op het niveau van de woorden: er zijn conventies die bepalen dat de vorm *dreigen* in bepaalde omstandigheden gebruikt kan worden om te helpen aanduiden dat de spreker een subjectieve inschatting van de situatie geeft, en conventies volgens welke diezelfde vorm gebruikt kan worden om er een taalhandeling mee te benoemen. In hoeverre de *conceptuele inhoud* van die twee gebruikswijzen overlapt, de ene een speciaal geval is van de andere, etcetera, is zo bezien van ondergeschikt belang voor de beantwoording van de polysemievraag. Dat lijkt mij dan ook de diagnose van de oorzaak van de eerder gedemonstreerde onduidelijkheid over die vraag: de testjes die we uitvoerden ('Kun je hetzelfde woord zonder tegenspraak bevestigend en ontkennend gebruiken?', e.d.) betreffen relaties tussen onderdelen van de conceptuele ruimte waarmee bepaalde vormen, mede dankzij de conventionele regels voor hun gebruik, verbonden kunnen worden, niet de vraag hoeveel gebruiksconventies er zijn voor een bepaalde taalvorm. Als we ervan uitgaan dat in feite alleen dit laatste beslissend is voor de polysemie-vraag, dan is het niet zo verwonderlijk en ook niet zo problematisch dat testjes tegenstrijdige antwoorden suggereren op die vraag: in feite komt dat doordat we ze proberen in te zetten voor een doel waar ze niet geschikt voor zijn. Dat neemt natuurlijk niet weg dat de conceptuele relaties taalkundig van belang zijn: op zijn minst sturen ze het ontstaan van nieuwe conventionele gebruikswijzen, en bevorderen ze samenhang in het bestaande netwerk.

Dat het begrip 'conventie' hoogst relevant is in de discussie over algemene eenheidsbetekenissen versus concretere betekenissen van polyseme tekens is al vaker opgemerkt (bijv. Langacker 2004). Ook in Theo Janssens denken over taal vervullen conventies een cruciale rol, zoals reeds blijkt uit de door hem verzorgde inleidingen in de taalwetenschap. Graag leg ik hem de suggestie voor dat het eigenlijk het beste is om conventies zelf – de gedeelde, wederzijds bekend veronderstelde regels voor het gebruik van de woorden – als de betekenissen van taalvormen te zien ('betekenis als gebruik' in de zin van Kellers (1998) interpretatie van Wittgenstein (1953)), en niet zozeer conceptueel-inhoudelijke aspecten waar die conventies betrekking op kunnen hebben; dat maakt het niet alleen makkelijker om te spreken over 'de betekenis' van taalelementen waarvan het conceptueel-inhoudelijk karakter niet zo duidelijk is, zoals groeten, maar bovenal kan het helpen de discussie over de aard en organisatie van taaltekens te verhelderen.

Bibliografie

Boogaart, Ronny (2005). Semantics and pragmatics in construction grammar. The case of modal verbs. Paper presented at the panel 'Context in Construction Grammar' organized by Mirjam Fried and Jan-Ola Östman at the 9th International Pragmatics Conference, Riva del Garda, Italy, July 2005.

- Geeraerts, Dirk (1993). Vagueness's puzzles, polysemy's vagaries. *Cognitive Linguistics* 4, 223-272.
- Heine, Bernd (1995). Agent-oriented vs. epistemic modality. Some observations on German modals. In: Joan Bybee & Suzanne Fleischman (eds.), *Modality in grammar and discourse*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 17-53.
- Janssen, Theo A.J.M. (2003). Monosemy versus polysemy. In: Hubert Cuyckens, René Dirven & John Taylor (eds.), *Cognitive approaches to lexical semantics*. Berlin: Mouton de Gruyter, 93-122.
- Keller, Rudi (1998). *A theory of linguistic signs*. Oxford: Oxford University Press.
- Langacker, Ronald W. (2004). Form, meaning, and behavior. The Cognitive Grammar analysis of double subject constructions. In: Ellen Contini-Morava, Robert S. Kirchner & Betsy Rodríguez-Bachiller (eds.), *Cognitive and communicative approaches to linguistic analysis*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, 21-60.
- Verhagen, Arie (1995). Subjectification, syntax, and communication. In: Dieter Stein & Susan Wright (eds.), *Subjectivity and subjectivisation: linguistic perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press, 103-128.
- Verhagen, Arie (2000). 'The girl that promised to become something'. An exploration into diachronic subjectification in Dutch. In: Thomas F. Shannon & Johan P. Snapper (eds.), *The Berkeley Conference on Dutch Linguistics 1997. The Dutch Language at the Millennium*. Lanham, MD: University Press of America, 197-208.
- Wittgenstein, Ludwig (1953). *Philosophische Untersuchungen – Philosophical investigations*. Oxford: Basil Blackwell.